

uit het veld

Levendbarende hagedis hoog in een boom

Wij zagen in het gebied Meerveld (Veluwe) een vrouwtje levendbarende hagedis (Zootoca vivipara) een dennennaalboom inschieten en klimmen tot wel vier meter hoogte. Hier leek ze zich prima op haar gemak te voelen. Dat levendbarende hagedissen goed kunnen klimmen was al wel bekend; zo zijn ze bijvoorbeeld veelvuldig hoog in struikheide te vinden waar ze

Zonende levendbarende hagedis in boom (Foto: Roy Morsinkhof)

zomen. Hoewel het in bomen klimmen van de levendbarende hagedis waarschijnlijk niet heel zeldzaam is, zijn meldingen hierover in de Nederlandse literatuur schaars. Zo wordt er bijvoorbeeld in het nieuwe standaardwerk 'De amfibieën en reptielen van Nederland' geen melding van gemaakt. Het leek ons daarom nuttig om onze waarneming in wat meer detail te bespreken. Het gebied Meerveld van Staatsbosbeheer ligt tussen Garderen en Meerveld in en bestaat uit versnipperde heideverreften en bossen. De heidevelden zijn langzaam aan het dichtgroeien, maar hier komen soms nog behoorlijke dichtseden van de levendbarende hagedis voor. In de bossen zijn op de wat meer open plekken soms nog enkele struikheideplanten aanwezig, en sommige van deze plekken functioneren nog als marginaal habitat. Toen wij op zon op een plekje aankwamen, zagen wij een vrouwtje een den inschieten die tussen enkele heidesstruiken in stond. Hoewel het klimmen dus voortkwam uit een vluchtreactie, zijn wij er van overtuigd dat de boom wel degelijk deel uit maakt van het gangbare leefgebied van deze hagedis. Ten eerste vlucht een hagedis natuurlijk meestal naar een bekende schuilplek wat meestal een oud (zoogetier)holletje in de bodem is, maar voor dit vrouwtje dus blijkbaar de boom. Ten tweede voelde de hagedis zich prima

op haar gemak hoog in de boom; hier veronderde ze eerste een vlieg en vervolgens ging ze rustig op de stam zonnen. De twee foto's geven een indruk van het leefgebied en de hagedis in de boom. Omdat haar leefgebied flink bebost is, ontstond er voor de hagedis waarschijnlijk een noodzaak om bomen in te klimmen, zodat ze voldoende op kam warmen in de zon. Zo blijkt maar weer dat de levendbarende hagedis een taale soort is die zich goed kan aanpassen. Mogelijk dat ze met name 's ochtrends en 's avonds, als de bodem nog meer beschaduwd is, veel vaker in de den is te vinden. Op deze wijze ontsnappen hagedissen overigens ook makkelijk aan de ogen van naar de grond tuurende waarnemers.

**Roy Morsinkhof & Jinze Noordijk,
Ecologisch Adviesbureau Vridis BV**

Verkeersslachtoffers Wageningsse Berg

In RAVON 37 zijn aantallen passages door tunnels en aanhoudende verkeersslachtoffers onder ringslang(en) op de Westbergweg in Wageningen gepresenteerd (Struijk & Hofman, 2010). De aanwezige geleidingsschermen bleken voor ringslangen geen absolute barrière te vormen, waardoor zij alsnog de weg kunnen bereiken met de reële kans verkeersslachtoffer te worden. Hoewel de vastgestelde aantallen klein lijken, moet worden gerealiseerd dat het om minimaaltallen gaat en het werkelijk aantal slachtoffers (veel) hoger kan zijn.

Eind 2010 werden wederom doodgeden ringslangen gezien op het wegrajet dat van geleidingsschermen is voorzien. Binnen een tijdspanne van drie weken werden hier drie doodgeden ringslangen gevonden. Het ging om subadulte dieren, die allemaal op vrijwel dezelfde plek gevonden werden. In

Doodgeden ringslang op de Westbergweg in Wageningen (4 oktober 2010). Op de achtergrond is het geleidingsscherm te zien dat kennelijk niet functioneert voor deze soort (Foto: Remon ter Hammsel)

de directe omgeving worden ook regelmatig verkeersslachtoffers gezien, maar dan op trajecten waar geen faunavoorzieningen aanwezig zijn. In de nazomer van 2010 werd iets hoger op de Wageningsse Berg een doodgeden adulte ringslang gevonden. In het najaar van 2010 werden vlakbij de kruising van de Veerweg met de Westbergweg ook drie dode ringslangen gevonden (J. Jansen, pers. med.). Op 12 januari 2011 is er op de Veerweg wederom een doodgeden ringslang aangetroffen. Het dier is hoogstwaarschijnlijk door de hoge waterstand van de Neder Rijn, dit stond tot aan de

Veerweg, noodgedwongen uit zijn overwinteringsplaats gewijkt. Niet alleen gemotoriseerde voertuigen kunnen de ringslangen hebben overreden, ook door fietsers is dit zeer wel mogelijk. Gezien de periode in het jaar is het zeer aannemelijk dat de

Gestrande reuzenmeerval aan zeezijde Haringvliet

Op donderdag 30 december 2010 rond 13:00 uur spotte een groepje vogelaars, waaronder ondergetekende, een gestrande meerval (*Silurus glanis*) van maar liefst 1,95 meter lengte aan de zeezijde van de Haringvlietsluzen. Het dier bevond zich in een drooggevallen geul bij De Kwade Hoek, op het Zuid-Hollandse Goere-Overflakkee. Normaal gesproken worden meervallen niet in zout water aangetroffen. Het aangetroffen exemplaar is hier zeer waarschijnlijk terecht gekomen tijdens het spuien van zoetwater vanuit het Haringvliet naar de Noordzee. De Haringvlietsluzen voeren zó'n 30% van het rivierwater uit Nederland af naar de Noordzee. Hiervoor worden de sluzen tweemaal per dag, tijdens eb, geopend. Zoetwater vissen, zoals de aange troffen meerval, kunnen hierdoor verrast worden en in zee belanden. De meerval moet die ochtend tussen 10 en 11 uur, toen het water zijn laagste stand bereikte, in de droogvallende geul gestrand zijn. In eerste instantie leek de meerval dood te zijn, na besprenkeling met water begonnen de kleuwen echter te bewegen. Terwijl een getalmerde hulpdienst onderweg was, is het dier echter door andere voorbijgangers – uit bezorgtheid dat de hulpdienst te laat zou komen – niet behulp van een groot net overgebracht naar het (zeewater- en weggevoerd). Begrijpelijk ongeduld, maar het was beter geweest de meerval aan de rivierzijde van het Haringvliet terug te zetten. In zout water heeft deze zoetwater vis weinig kans om te overleven. De meerval is de grootste Nederlandse zoetwater vis. De soort is beschermd volgens de Flora- en faunawet en opgenomen in de Conventie van Bern. Meervallen worden steeds vaker in de Nederlandse rivieren aangetroffen maar individuen zo groot als dit exemplaar zijn zeldzaam. De laatste jaren zijn echter al vaker zeer lange exemplaren (rond de 2 meter) gevangen, of door duikers onder water gezien. Zo werd op 23 mei 2007 in de Maas bij Linne een meerval van 2,00 m lengte en een gewicht van 65 kg gevangen en meldt de Meerwaalstudiegroep op haar site een exemplaar van 2,02 m, uit de Maas. Dieren van dit formaat

Anemarië van Diepenbeek naast de gestrande meerval van maar liefst 1,95 meter lengte (Foto: Jeanne Soetens)

slachtoffers zich vanuit de uiterwaarden richting de stuwwal hebben verplaatst voor overwintering.

Remon ter Hammsel & Richard P.J.H. Struijk

Na besprenkeling met water begonnen de kleuwen te bewegen en bleek de meerval nog te leven (Foto: Anemarië van Diepenbeek)

moeten de respectabele leeftijd van 20 tot 30 jaar bereikt hebben.

Het teruggedraaide 'kierbesluit' – géén weg terug

De gestrande meerval illustreert de problematiek van het thans afgesloten Haringvliet. De Haringvlietdam beperkt enerzijds de migratiemogelijkheden voor trekvissoorten als zalm en paling die vanuit zee het zoete water op willen trekken om zich voort te planten of op te groeien. Deze vissen richten zich op zoetwaterstromen en worden door de aanwezigheid van de Haringvlietdam en het onnatuurlijke spuurregime in hun optrek belemmerd. Hiernaast zorgt de dam voor een harde scheiding van zoet en zout water, waardoor zoetwater vissen die zich in de buurt van de spuikokers begeven het risico lopen in zout water terecht te komen. Eenmaal uitgespuid aan zeezijde zijn de overlevingskansen en kansen om terug te zwemmen naar het zoete water gering. De nieuwe regering heeft het voorgenomen besluit om de sluzen op een kier te zetten (het zogenaamde 'kierbesluit') teruggetraaid, dit tot protest van diverse natuurorganisaties. Ook uit Europa zijn er bezwaren, er zijn immers internationale afspraken gemaakt en investeringen gedaan om de migratiemogelijkheden voor vissen in de Rijn en Maas te vergroten en zo populaties van soorten als zalm en paling weer overlevingsmogelijkheden te geven. Het kieren van de Haringvlietdam, een van de belangrijkste ingangen van deze riversystemen, is van groot belang voor het slagen van deze gezamenlijke inspanning.

Anemarië van Diepenbeek